

8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA (2019) YANSITILAN KÖK DEĞERLER

Araştırma Makalesi

Merve MİÇOOĞULLARI*

Geliş Tarihi: 15.05.2021 | **Kabul Tarihi:** 08.12.2021 | **Yayın Tarihi:** 27.12.2021

Özet: Toplumların geçmişten günümüze kadar getirdikleri maddi manevi unsurlar diğer bir deyişle kültürel öğeler ve değerler söz konusu toplulukların kimliklerini oluşturan, birlik ve beraberliği sağlamanın yanında toplumların sürekliliğinin olması adına çoğu bireyce kabul görmüş kurallar, yargılar ya da inanışlardır. Özellikle ana malzemesi dil olması, millî ve evrensel değerlerin işlenmesi bakımından Türkçe dersi kapsamındaki edebî metinler ya da bilgi verici metinlerle değer aktarımı daha da önem kazanmış ve metinlerin nitelikleri iyileştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada da MEB Yayınları 8. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı (2019) okuma metinleri değer aktarımı açısından incelenmiştir. Çalışma kapsamına dâhil edilen okuma metinleri, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı on kök değere göre tasnif edilmiştir. Bulgular tablolar hâlinde verilmiştir. Bu yolla 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri dolayısıyla temalar, değerlerin aktarımı açısından karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen bulgular alanyazında önceki yıllarda kullanılan Türkçe ders kitaplarının da dâhil edildiği çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak en fazla değer bulgusu sekizinci tema olan Vatandaşlık temasında, en az değer bulgusu ise Bilim ve Teknoloji temasında tespit edilmiştir. Ders kitabındaki değerlerin yer verilme sıklığında bir dengenin gözetilmediği görülmektedir. Metinlere hâkim olan değer olarak sevgi ve vatanseverlik karşımıza çıkmaktadır. En az yer verilen değerler ise dürüstlük, sabır ve sorumluluktur. Özellikle belirtilmesi gereken bir diğer durum ise on kök değer içinde yer verilmeyen ancak metinlerde hatırı sayılır derecede kullanım alanı bulmuş bilimsellik ve estetik değerlerinin kök değerlere dâhil edilmesi gerekliliğidir.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, kök değerler, okuma metinleri, Türkçe ders kitabı, Türkçe öğretim programları.

ROOT VALUES REFLECTED IN THE 8TH GRADE TURKISH TEXTBOOK (2019)

Research Article

Received: 15.05.2021 | **Accepted:** 08.12.2021 | **Published:** 27.12.2021

Abstract: The material and spiritual elements brought by societies from the past to the present, in other words, cultural elements and values are the rules, judgments or beliefs that are accepted by most individuals in order to ensure the continuity of societies as well as ensuring unity and solidarity. Value transfer has gained more importance with literary texts or informative texts within the scope of Turkish lesson, especially in terms of language being the main material and teaching national and universal values, and the qualities of the texts have been tried to be improved. In this study, reading texts of Ministry of National Education publications for 8th grade secondary school and imam hatip secondary school Turkish textbook (2019) were examined in terms of value transfer. The reading texts included in the study were classified according to ten root values of the 2019 Turkish Course Curriculum. The findings obtained are given in tables. In this way, themes were presented comparatively in terms of the transmission of values through the reading texts in the 8th grade Turkish textbook. Descriptive analysis

* Y. Lisans Öğrencisi; Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Türkçe Eğitimi, m.micoogullari1020@gop.edu.tr

method, one of the qualitative research methods, was used for the analysis of the data. The findings obtained were compared with the findings of the studies that included Turkish textbooks used in previous years in the literature. As a result, the most value finding was in the eighth theme, Citizenship, and the least value finding was in the Science and Technology theme. Based on the distribution of values, it is seen that there is no balance in the frequency of including values in the textbook texts. The dominant values of the texts are love and patriotism. The least emphasized values are honesty, patience and responsibility. Another thing that should be especially noted is the necessity to include scientific and aesthetic values, which are not included in the ten root values, but have found considerable use in the texts.

Keywords: Reading texts, root values, Turkish curriculum, Turkish textbook, value, values education.

Giriş

Sınırları çizilmiş, ortak gelenek görenekleri benimsemiş, ortak kültürel değerlere sahip ve aynı dili benimseyen, konuşan, kendi içinde farklı kesimleri barındırsa bile dışarıdan bir bütün olarak kabul edilen toprak parçasına “vatan” denir. Bu sınırların korunması, değerlerin devamının sağlanması ve kuşaktan kuşağa aktarılması söz konusu vatandaşların birliğini sağlamaktadır. Gelişen teknoloji beraberinde getirdiği yeni kavramlar ve yaşantılar ile toplumların bu birliğini sarsmaya başlamıştır. Çeşitli etkenler sebebiyle teknoloji bağımlısı hâline gelen çocuklar gitgide sosyal hayattan uzaklaşmış, hiçbir paylaşımı bulunmayan, büyüklere karşı saygı ve sevgi konusunda yetersiz, paylaşmak meselesinde bencil, farklılıklara saygı duymayan bireylere dönüşmektedirler.

“Sanal ortamın zaman ve mekân sınırını ortadan kaldırması özellikle henüz karar verebilme, sınır koyabilme becerisi yeterince olgunlaşmamış çocuk, ergen ve gençler için çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Araştırmalar oyun bağımlılığı ile çocuklar ve ergenlerde öfke dışavurumu (Çakıcı, 2018), saldırganlık (Aktaş, 2018; Balıkçı, 2018; Kınay, 2019; Qureshi, Khan ve Masroor, 2013; Sallayıcı, 2019), zorbalık eğilimi (Kıldırın, 2019), şiddet eğilimi (Aksoy, 2018; Karabulut, 2019; Karakaya, 2019) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki ortaya koymuştur” (Nergiz ve Nergiz, 2021, s. 67-68).

Toplumların devamını sağlayacak olan genç nesillere o toplumu ayakta tutan millî ve evrensel değerlerin kazandırılması, toplum hayatının sağlıklı bir şekilde devam etmesi bakımından önemli konulardan biridir.

Değer, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” (<https://sozluk.gov.tr>, 2021) olarak tanımlanmaktadır. Değerler için toplumları birleştiren, düzenleyen, toplumların devamını sağlayan, ortak duygu ve inançları benimseyen kişilerin eylemlerinin yargılanabilir olmasını sağlayan kurallardır denilebilir. Değerlerin, insan davranışları üzerinde yaptırımı vardır. Akbaş’a (2008, s.10) göre;

“Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği

görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder.”

Kültürel unsurlar, nesilden nesile dil yoluyla aktarılır. Yine değer aktarımını sağlayacak olan unsurlardan biri de dildir. Dünyaya yeni gelen bir birey içinde doğduğu ve büyüdüğü toplumun dilini ve değerlerini öğrenecektir. Bireyin topluma kazandırılmasındaki bu ilk deneyimleri sağlayacak olan kurum da ailedir. Aile çocuğa bilişsel ve duyuşsal gelişimine bağlı olarak bazı temel değerleri benimsetecek, yaşantılar yoluyla kazandıracaktır ancak bu kazanımların devamının sağlanabilmesi için kurumlara yani okullara ihtiyaç vardır. Bu davranışları ve kuralları sistemli, etkili, bütüncül ve birikimli olarak çocuğa verecek okullardır. Bireylerin toplumda kurallara uyarak birbirine saygılı ve hoşgörülü bir şekilde yaşamaları için değerler eğitiminin okullarda sistemli bir şekilde verilmesi gerekir. “Öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır” (Ekşi, 2013, s. 81). Çınar’a göre (2013) “Eğitim bu süreçte bireyin aileden getirdiği özgünlüğünde korunmasını sağlayarak değerlerin aktarım sürecini en iyi şekilde yönetmelidir.” 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bu husus şöyle ifade edilmektedir: “Eğitim sistemimiz her bir üyenin ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sisteminin temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir” (MEB, 2019). Bu sebeptendir ki öğretim programlarının perspektifini oluşturan temel ilkeler olarak değerler çıkış noktası kabul edilmiştir.

“Öğretim programları ve programlara göre hazırlanan ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi, değer aktarımının ne durumda olduğunun ortaya konulması açısından önemlidir” (Deniz ve Karagöz, 2018, s. 246). Eğitim-öğretim sırasında öğretmenin kullanabileceği birçok materyal vardır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak da bu çeşitlilik arttırılmıştır. Kullanılan materyallere video, ses kaydı, resim, grafik, eğitsel üç boyutlu materyaller, bilgisayar gibi örnekler verilebilir. Ancak genele hitap etmek, her öğrenciye ulaşabilmek adına “ders kitapları” günümüzde de eğitim-öğretim aşamasında en çok ihtiyaç duyulan materyal olma özelliğini korumaktadır. Bu sebeple gerek kazanımları verme gerek değerlerin kazandırılması açısından ders kitapları hazırlanırken programlara uygun olarak titizlikle hazırlanması gerekmektedir. “Ders kitapları; öğrencinin yaşına ve bilgi düzeyine uygun, bilişsel ve duyuşsal becerilerle zenginleştirilmiş metinlerden oluşan, öğretim programının temel ilkelerine uygun bir biçimde oluşturulan, içinde barındırdığı bilgileri öğretmen vasıtasıyla öğrencilere ileten, yazılı eğitim öğretim materyalleridir” (Çeçen ve Çiftçi, 2007, s. 39). Türkçe derslerinin ana malzemesi metinlerdir. Metinler aracılığı ile öğrencilerde edebî zevk uyandırma ya da bilgilendirme yapmaya çalışılır. Söz konusu metinlerin bir işlevi daha vardır ki o da okuma, yazma, dinleme, konuşma becerilerini geliştirmenin yanında örtük bir amaca hizmet eder. Metinler toplumun sahip olduğu kültürü ve değerleri

öğrencilere üstü kapalı şekilde gösterir ve özümsemelerini sağlar. Bu yönüyle bakıldığında metinler değer aktarımı konusunda bir kanal işlevi görür. “Değerler edebî metinler yoluyla hayat bulur ve geleceğe aktarılır. Ana dili öğretiminde ana materyal olarak kullanılan metinlerin değer aktarımında önemi çok büyüktür” (Özbay ve Taysi, 2011, s. 24). Ayrıca ders olarak Türkçe, öğretim sırasında en fazla ders saati olan ve metinler aracılığı ile öğrencilere en kolay ulaşabilen ana derslerden olma özelliği ile değerlerin kazandırılması hususunda ayrı bir öneme sahiptir. Bu gibi sebeplerden ötürü Türkçe ders kitapları için metin seçimi yapılırken oldukça dikkatli davranılmalı, toplumun değerlerine ters düşülmemeli, öğrencinin anlamlandırabileceği metinler seçilmelidir. Görülüyor ki değer aktarımı süreci birçok bileşenin koordineli yürütülmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sürecin bir ayağını eğitim programı, bir ayağını ders kitapları oluştururken bir diğer ayağını da öğretmen temsil etmektedir. Özellikle öğretmenlere bu hususta birçok görev düşmektedir. Davranışlarıyla model olurken önerdikleri kitaplar, metinler ya da anlattıkları ile kültürün ve değerlerin taşıyıcıları konumundadırlar. Şen’in (2007, s. 15) de çalışmasında belirttiği gibi “Dersine zamanında, hazırlıklı gelmesi (sorumluluk), kılık kıyafetine özen göstermesi (temizlik), verdiği sözü yerine getirmesi (dürüstlük), ... öğrencilerde söz konusu değerlerin var olmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan öğretmenler, derslerinde yaptıkları etkinliklerde, tavsiye ettiği okuma kitaplarında kasıtlı olarak vermek istediği değerlerin öğretimini yapabilir.”

Gelişim hayat boyu süren, çeşitli aşamalardan oluşan, sürekliliği olan bir durumdur. Bu sebeple her yaşın gereksinimleri ve görevleri farklı olacaktır. Öğretim programları da bu durumu dikkate alarak geçişlerin keskin olmadığı, kazanımların ve değerlerin bir bütün olarak verildiği kaynaklardır. Öğretim programları derslerin amacını, ilkelerini, kullanılacak yöntem ve teknikleri, kazanımlarını, ölçme-değerlendirme unsurlarını içeriğinde barındırması açısından eğitim-öğretim sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışmanın da amacı doğrultusunda yararlanılacak Türkçe programlarında “değerlerimiz” ile ilgili hususlara değinmek gerekli görülmüştür.

1. İlköğretim Türkçe Ders Programlarında Değerler

Öğretim programları, 1789 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.

“Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dün bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve

yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır” (MEB, 2019).

Türkçe dersi öğretim programları incelendiğinde değerler konusuna ilk defa 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer verildiği görülmektedir. “İlköğretim II. kademe için hazırlanan 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın içeriği Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, Giriş, 6, 7, 8. Sınıf Kazanımlar-Etkinlik Örnekleri-Açıklamalar, Programla İlgili Açıklamalar ve Ekler ana başlıklarından oluşmaktadır” (Kaya ve Kardeş, 2019, s.92).

“İncelenen Türkçe dersi öğretim programlarının amaçları içerisinde evrensel değerler ifadesi geçmektedir. Ancak 2006 Türkçe Öğretim programı (TDÖP) diğer programlara göre insan hakları ve dünya yurttaşlığı konusunda daha genel ve evrensel bir madde içerirken 2005 TDÖP, 2015 TDÖP ve 2017 TDÖP’te hoşgörü, insan hakları ve evrensel yurttaşlık ile alakalı bu kadar açık ve net bir madde bulunmamaktadır” (Kaya ve Kardeş, 2019, s.94,95).

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.07.2017 tarihli basın toplantısı dokümanında “Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar” başlığı altında şöyle bir tablo gösterilmiştir (MEB, 2017, s. 24):

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
<i>adalet</i>	<i>adil olma, eşit davranma, paylaşma...</i>
<i>dostluk</i>	<i>diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...</i>
<i>dürüstlük</i>	<i>açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...</i>
<i>öz denetim</i>	<i>davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...</i>
<i>sabır</i>	<i>azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...</i>
<i>saygı</i>	<i>alçak gönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...</i>
<i>sevgi</i>	<i>aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...</i>
<i>sorumluluk</i>	<i>kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...</i>
<i>vatanseverlik</i>	<i>çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...</i>
<i>yardımseverlik</i>	<i>cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...</i>

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP) da 2017 TDÖP’te olduğu gibi değerler ayrı bir başlık olarak verilmiş ancak farklı bir öğrenme alanı gibi

gösterilmemiş, değerler metinlerle iç içe verilmiştir. “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk tüm sınıf seviyelerinde işlenmesi zorunlu temalar olarak belirtilmiştir” (Kaya ve Kardeş, 2019, s. 133). 2018 Türkçe Öğretim Programı’nın özel amaçlarında değerleri doğrudan işaret eden iki madde göze çarpmaktadır:

1. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
2. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018’den akt. Kaya ve Kardeş, 2019, s. 129).

2019 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’nın giriş kısmında programın perspektifi belirtilirken değerlerden yetkinlikler ile bilgi, beceri, davranışlar arasında bütünlüğü kuran bağlantı olarak bahsedilmiştir. Değer kavramı bu başlık altında dört kez tekrar edilmiş ve önemi vurgulanmıştır. Programda “Değerlerimiz” adı altında ayrı bir başlık açılmıştır. “Değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır” (MEB, 2019, s. 4). Görülüyor ki her disiplinde değer başlığına yer verilmiştir. Değerlerin kazandırılmasında disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Değerler bağımsız bir öğrenme alanı olarak görülmemiştir. Bu da Millî Eğitim Bakanlığının kültürümüzün yansıtıcısı olan değerlere verdiği önemi göstermektedir.

“Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ ise sırasıyla şunlardır: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019, s. 4).

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

İlköğretim 8. Sınıf MEB Yayınları Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları Türkçe Ders Kitabı okuma metinleri, şiirler, serbest okuma metinlerinde değerlere yer verilme durumunu saptamaya yönelik bu çalışma, nitel araştırma çerçevesinde doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187).

2.2. Kapsam

Gerek devlet okulları gerek özeller okullar olsun ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak kitaplar Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenmektedir. Belirlenen ders kitaplarının incelenmesi ve onaylananların karara bağlanması ise Talim

Terbiye Kuruluna bırakılmıştır. Bu araştırmanın örneklemini 2019'da Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından basılmış ve Talim Terbiye Kurulunca onaylanmış Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları Türkçe ders kitabı okuma metinleri, şiirler, serbest okuma metinleri ve dinleme/izleme metinleri oluşturmaktadır. Söz konusu ders kitabında 18 tane okuma metni, 6 tane tema içerisinde 2 tane de serbest okuma metni olarak şiir türü, 8 tane dinleme/ izleme metni ve 6 adet de serbest okuma metni çalışmanın amacı doğrultusunda incelenecektir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Türkçe eğitiminde doküman olarak genellikle Türkçe ders ve çalışma kitapları ile öğretim programları araştırmalara konu olmakta ve araştırmacılara hazır veriler sunmaları ve de kolay ulaşılabilir olmaları sebebiyle sıkça başvurulan yazılı materyaller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada çalışma dokümanı olarak MEB Yayınları Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı (2020) incelenmiştir.

İncelenen ders kitabındaki okuma metinleri değerler eğitimi kapsamında 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda da yer alan on kök değer ve alt değerler açısından ele alınmıştır. Veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz sonucunda elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analiz türünde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Bu bağlamda 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren ve Vatandaşlık olmak üzere sekiz temadaki okuma metinleri, şiirler, serbest okuma metinleri tek tek ele alınmış, değerler eğitimi açısından incelenmiş, söz konusu değerlere atıfta bulunulan cümleler belirlenmiştir. En çok yer verilen değerlerden en az yer verilen değerlere doğru seyreden tablolar oluşturulmuştur. Sonrasında tek tek değerler ele alınmış ve değerlerin geçtiği ya da üstü kapalı verildiği bu cümlelerden örnekler sunulmuştur. Bununla birlikte hiç yer verilmeyen değerlere de ayrıca değinilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde 8. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan değerlerin temalara göre dağılımına ilişkin tablolar ve bulgular şeklinde sunulmuştur. Ayrıca her metinden değerlere ilişkin doğrudan alıntılara yer verilecektir.

Tablo 1
Erdemler teması metinlerinde yer alan değerler

METİN DEĞERLER	İYİMSERLİK VE KÖTÜMSERLİK ÜZERİNE	KAŞAĞI	İNSANLA GÜZEL	AYAZ'IN DEFİNESİ
Adalet	-	2	-	-
Dostluk	-	1	-	-
Dürüstlük	-	2	-	2
Öz denetim	3	1	-	2
Sabır	-	-	-	-
Saygı	-	1	-	-
Sevgi	-	2	1	-
Sorumluluk	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	-	-	-
Yardımseverlik	-	-	-	1
Diğer değerler	1	-	-	-

Araştırma kapsamında ders kitabı incelendiğinde Tablo 1'e göre Erdemler temasında adalet (2), dostluk (1), dürüstlük (4), öz denetim (6), saygı (1), sevgi (3) ve yardımseverlik (1) değerlerine yer verilmiştir. Bu temada en fazla yer edinen “öz denetim” değeri 6 farklı yerde geçmektedir. Öz denetim değerinden sonra 4 farklı yerde geçen “dürüstlük” değeri bu temaya hâkim olan ikinci değer olarak karşımıza çıkmaktadır. MEB Türkçe Öğretim Programı'nda on kök değer içinde geçmeyen ancak bu temada karşımıza çıkan bir diğer değer ise bilimselliktir. Bilimsellik değeri *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine* adlı metinde bir kere geçmektedir. On kök değer içinde verilen sabır, sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine ise bu temada hiç yer verilmemiştir.

Erdeimler temasındaki en çok geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir:

İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine adlı metinde öz denetim değerine ilişkin “*Denge burada da kendini gösterir. Yaşam iyimserlikle kötümserlik arasında öyle bir denge kuruyor ki bileşik kaplar gibi biri yükseldiğinde öbürü azalıyor; öbürü azaldığında beriki yükseliyor. İşte gerçek iyimserlerle kötümserler bunun ayrımındadırlar.*” cümlesi ile “İnsan davranışlarını kontrol edebilmeli.” mesajı verilmektedir. Kaşağı'da ise öz denetim değeri “*Şimdi babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti.*” cümlesi ile küçük yaştaki erkek çocuğunun yaptığı şeyden pişmanlık duyması, davranışının sonucunu üstlenmesi ve özür dilemeye karar vermesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yine Kaşağı'da “*Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.*” cümlesiyle yapılan bir hatadan dolayı pişman olan çocuğun bundan rahatsız olması ve doğruyu söylemesi üzerine dürüstlük değeri, “*En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh ile onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz zevkti... Hele tımar... Bu en zevkli şeydi.*” ile hayvan sevgisi, “*Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, hakkını sana helal eder.*” cümlesi ile kardeş sevgisi değeri verilmiştir. *İnsanla Güzel* adlı metinde ise “*Her şey insanla güzel/ İnsanlar, canım insanlar/ Sabahlar sizinle aydınlık/ Sizin için dalında kızarır yemiş...*” cümleleri ile insan sevgisi değeri verilmek istenmiştir.

Tablo 2
Millî mücadele ve Atatürk teması metinlerinde yer alan değerler

METİN DEĞERLER	BAYRAĞIMIZIN ALTINDA	ATATÜRK VE MÜZİK	KINALI ALİ'NİN MEKTUBU	BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR
Adalet	-	-	1	-
Dostluk	-	-	-	-
Dürüstlük	-	-	1	-
Öz denetim	-	-	-	-
Sabır	-	-	-	-
Saygı	-	1	-	-
Sevgi	1	-	1	1
Sorumluluk	-	-	1	-
Vatanseverlik	1	1	1	1
Yardımsızlık	-	-	1	-
Diğer değerler	-	6	-	-

Tablo 2'ye göre Millî Mücadele ve Atatürk temasında adalet (1), dürüstlük (1), saygı (1), sevgi (3), sorumluluk (1), vatanseverlik (4) ve yardımsızlık (1) değerlerine yer verilmiştir. On kök değer içinde yer verilmeyen estetik (5) değeri ise bu temada en fazla yerde geçen değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde on kök değer içinde yer almayan bilimsellik (1) değeri de *Atatürk ve Müzik* metni içerisinde verilmiştir. On kök değer içinde yer alan dostluk, sabır, öz denetim değerlerine ise bu temada hiç yer verilmemiştir.

Millî Mücadele ve Atatürk temasındaki en çok geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir:

Atatürk ve Müzik adlı metinde Atatürk bir devletin gelişmişliğini gösteren en önemli ölçüt olarak sanat ve musikiadaki değişimi göstermektedir. Resim, müzik, tiyatro gibi alanlardaki bu gelişmeler estetik değeri ile bağdaştırılabilir. Nitekim “*Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü; musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.*”, “*Atatürk: ‘Hayatta musiki lâzım mıdır?’ şeklinde bir soru yöneltmiş fakat istediği cevabı alamamıştır. Bunun üzerine etrafında bulunanlara hitaben ‘Hayatta musiki lazım değildir. Çünkü hayat musikidir.’ demiştir.*” cümleleri ile musikinin ne denli önemli olduğu vurgulanmıştır. Estetik değerinden sonra en fazla üzerinde durulan değer ise vatanseverlik değeri olmuştur. *Bayrağımızın Altında* adlı metinde hayatını vatan topraklarında geçirmek için sürekli düşman askerinden kaçan bir kadının vatan sevgisi “*Ben Üsküp’ten beri beş defa düşman bandırasından bizim bayrağa kaçtım. (...) Hayatta tek bir önemli şey vardı: Öldüğü zaman cesedinin düşman bandırası altında kalmaması.*” cümlelerinden çıkarabilmektedir. Bir diğer metin olan Kınalı Ali’nin Mektubu’nda ise vatani uğruna hiç çekinmeden canını feda edebilecek bir askerin “*Biz burada var oldukça bilirsiniz ki düşman bir adım ilerleyemeyecektir.*” sözleriyle vatanının bağımsızlığı uğruna verdiği mücadelesi vatanseverlik değeriyle öğrencilere verilebilmektedir. Özellikle belirtilmesi gereken bir diğer değer ise bilimsellik değeridir. “*Atatürk bu esnada enteresan bulduğu satırların altını çizerek yerli yabancı kaynakları*

incelemiş, Ziya Gökalp'in eserlerini devamlı surette okumuş ve onlardan etkilenmiştir.” sözüyle bir yargıya varmadan önce çok okumak ve araştırmak gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 3

Bilim ve teknoloji teması metinlerinde yer alan değerler

METİN	ESKİ			
DEĞERLER	GÜNDELİK HAYATIMIZDA E-HASTALIKLAR	SİMİT VE PEYNİRLE BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ	PARKTAKİ BİLİM	ÇAĞLARDAN BERİ DİŞLERİMİZE ÇOK İYİ BAKTIK
Adalet	-	-	-	-
Dostluk	-	-	-	-
Dürüstlük	-	-	-	-
Öz denetim	-	-	-	1
Sabır	-	2	-	-
Saygı	-	-	-	-
Sevgi	-	1	-	-
Sorumluluk	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	1	-	-
Yardımseverlik	-	-	-	-
Diğer değerler	-	1	6	1

Tablo 3'e göre Bilim ve Teknoloji temasında öz denetim (1), sabır (2), sevgi (1), vatanseverlik (1) değerlerine yer verilmiştir. On kök değer içinde yer verilmeyen bilimsellik (8) değeri ise bu temaya hâkim olan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. On kök değer içinde yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine ise bu temada hiç yer verilmemiştir. Tema kapsamı gereği metin seçiminde bu değerlerin verilmesi zorlayıcı olabilir ancak yine de bilimsellik gereği metinlerde etik, dürüstlük, sorumluluk, ortak bir ürün çıkartmak (yardımlaşma) değerleri sabır ve vatanseverlik değerleriyle birlikte harmanlanıp verilebilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Bilim ve Teknoloji temasında en çok geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir:

Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri adlı metinde “Kanser hastalıklarının tedavisinde kullanılan ilaç ve yöntemlerin, örneğin sabah olduğunda uyanmamızı, gece olduğunda uykumuzun gelmesini sağlayan insanın biyolojik saati dikkate alınarak doğru zamanlarda uygulandığında çok daha başarılı sonuçlar vereceğini ortaya koydu.” cümlesiyle ilaç ve yöntemler, biyolojik saat, zamanlama gibi kavramlarla sağlık açısından bilim; *Parktaki Bilim*'de “Kinetik enerji salıncağın ileri doğru yükselmesini sağlar. Salıncak, sahip olduğu enerjiyle çıkabileceği en yüksek noktaya ulaştıktan sonra ağırlığının etkisiyle tekrar geriye doğru gelir. Böylece bir ileri bir geri sallanırsınız.”, “Kaydırakta, kaymanızı sağlayan kuvvet yer çekimidir.”, “Eğik düzlemin kaydıraktaki işlevi yavaşlamaya yardımcı olmaktır. Yere sert bir şekilde değil, yavaşça inmenizi sağlar.”, “Bir çubuk ve bir destekten oluşan düzeneklere kaldıraç denir. Tahterevallide desteği ortada bulunan bir tür kaldıraçtır.” cümleleri ile fizik kurallarının günlük hayata yansımaları; nerelerde, nasıl işe yaradığı kısacası kullanım alanları çocuk için

somutlaştırılmıştır. En fazla geçen bir diğer değer olan “sabır” için ise “*Karşılaştığı zorluklardan yılmadı, insan DNA’sının kendini nasıl onardığını ya da neden onaramadığını anlamak için çalışmayı sürdürdü.*”, “*Onlarca süren disiplinli çalışmasının sonunda Aziz Sancar, morötesi ışıınımdan zarar gören DNA moleküllerinin nasıl onarıldığını gösterdi.*” örnek cümlelerinden hareketle Aziz Sancar ve çalışmalarındaki sabır, azim ve disiplinin başarıya götüren anahtar kavramlar olarak öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 4

Birey ve toplum teması metinlerinde yer alan değerler

METİN	KALDIRIMLAR	PORTAKAL	DİLİMİZ KUŞATMA ALTINDA	MASAL AĞACI
DEĞERLER				
Adalet	-	1	-	1
Dostluk	-	-	-	2
Dürüstlük	1	-	-	-
Öz denetim	-	1	1	-
Sabır	-	-	-	1
Saygı	-	-	-	-
Sevgi	1	3	-	-
Sorumluluk	-	-	1	-
Vatanseverlik	-	1	1	-
Yardımseverlik	-	-	-	-
Diğer değerler				1

Tablo 4’e göre Birey ve Toplum temasında değerlerin dağılımında bir orantı görülmektedir. Adalet (2), dostluk (2), dürüstlük (1), öz denetim (2), sabır (1), sevgi (4), sorumluluk (1), vatanseverlik (2) değerlerine yer verilmiştir. On kök değer içinde yer almayan estetik değerine ise *Masal Ağacı* adlı metinde rastlanılmaktadır.

Birey ve Toplum temasındaki orantılı dağılım sebebiyle tüm değerlere dair alıntı cümlelerine örnekler verilecektir:

Temaya hâkim olan sevgi değeri, *Portakal* adlı metinde “*Ana ben sizi çok özliyorum, siz buradasınız, ben ordayım. Elif burada hep aç kalıyor, portakal da yiyemiyor.*” cümlesinde aile sevgisi, “*Ne aç kalması aslanım, öyle düşünme. Sen oku...*” cümlesinde bir annenin oğlunu okutmak için fedakârlık yapması, “*Alacağım, vallahi de billahi de alacağım.*” cümlesiyle de oğlun annesine karşı gösterdiği vefa olarak işlenmiştir. “*Yedim. Hem nasıl yedim. Su bile içmedim şişmeyeyim diye... Eğer bu yemek işi böyle olacaksa okumakta ne var. Çocuk oyuncuğu!*” cümlesiyle köyündeki zor yaşam şartlarından kurtulup eğitim-öğretim amacıyla uzaklara giden ve yurt ortamına adapte olmaya çalışan bir çocuğun davranışlarını kontrol altına almaya çalışması öz denetim değeri şeklinde verilmiştir. *Masal Ağacı*’nda adalet değeri “*Belli ki bundan sonra bu güzellikleri daha çok insanla paylaşacağız.*” paylaşma şeklinde; dostluk değeri “*Emeklerimiz boşa gitmiş dalgalara yenik düşmüştük. (...) Ardıma dönüp baktığımda bizim takımın yeniden toplaşarak ağacımızı yapmaya giriştiğini gördüm. Sevinçle geri döndüm.*” şeklinde verilmiştir. *Dilimiz Kuşatma Altında* metninde ise vatanseverlik

değeri “*Dilimizden utanmayalım. Bir ulusu ulus yapan temel ögenin dil olduğunu, ulusu parçalamaya götüren yolun da önce ‘kültür ve dil’ in yozlaşmasından başladığını unutmayalım!*” cümlesiyle tarihsel ve doğal mirasa sahip çıkma, toplumu önemseme olarak işlenmiştir. “*Ben de derslerime çalışıyorum ki nasıl. Niye çalışıyorum? Derslerden kalırsam beni okuldan atarlarmış.*” cümlesiyle de vatana hizmetin bir diğer yolunun da çalışmak olduğu, derslerinde başarılı olarak devletin ona sağladığı barınma hizmetine vefa borcunu ödemesi şeklinde sezdirilmeye çalışılmıştır. Dürüstlük değerine ilişkin olarak ise “*Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır... Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.*” cümlesinde kişinin kendisine dürüst olması, tek arkadaşının kaldırımlar olduğunun itirafı şeklinde vücut bulmuştur.

Tablo 5

Zaman ve mekân teması metinlerinde yer alan değerler

METİN	EŞREF SAATİ	TÜRKİYE	PERİ BACALARI	İSTANBUL’LA HASBİHAL
DEĞERLER				
Adalet	-	-	1	-
Dostluk	-	-	1	-
Dürüstlük	-	-	-	-
Öz denetim	2	-	-	-
Sabır	1	-	-	-
Saygı	2	-	1	-
Sevgi	1	-	-	5
Sorumluluk	-	-	1	-
Vatanseverlik	-	5	1	2
Yardıms severlik	-	-	-	-
Diğer değerler	-	-	-	-

Tablo 5’e göre Zaman ve Mekân temasında adalet (1), dostluk (1), öz denetim (2), sabır (1), saygı (3), sevgi (6), sorumluluk (1), vatanseverlik (4) değerlerine yer verilmiştir.

Zaman ve Mekân temasında geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir: En çok tekrar eden değerlerden biri vatanseverlik değeridir. *Türkiye* şiirinde “*Sen Türkiye’sin, ekmeğim, tuzum Türkiye. / Alnımın teri, gözlerimin nuru Türkiye. / Sen Türkiye’sin, evim barkım, köyüm obam Türkiye. / Türkiye, Türkiye, aylı yıldızlı Türkiye/ Sana olsun dünyadan, hürriyetten...*” cümleleri ile vatana bağlılık ve vatanseverlik; *Peri Bacaları* metninde ise “*Asker yok karşı koyacak... Güzel ülke yakılıp yıkılacak. Bütün halk, gözleri yaşlı, toplanmışlar bir tepeye, gelenleri seyredelermiş...*” cümlesi ile yaşadıkları toprakların yağmalanacak olmasını korkuyla bekleyen halkın hissettikleri üzerinden vatanseverlikleri gösterilmiştir. Altı farklı yerde geçen sevgi değerinin çoğu *İstanbul’la Hasbihal* adlı metinde geçmektedir. Şiir türünde yazılan bu metinde genel olarak İstanbul’a duyulan sevgi anlatılmıştır. Bir şehir üstünden sevginin sadece insan, hayvan, doğa vb. kavramlara karşı değil bir şehre karşı da olabileceği gösterilmiştir. “*Yeniden kolların arasındayım İstanbul... Kadim bir dostluk bizimki.*”, “*Ah, İstanbul! Yakınıyorum sanma! Bizimkisi bir hasbihal.*”, “*Bırak bir tepe de ben olayım sende ilahi şehir.*” cümleleri örnek olarak verilebilir. *İstanbul’la Hasbihal* adlı şiirde “*Bir başka yürek dağlar Rumeli Türküleri*”, “*Bırak tez elden varayım Urumelime/ Tuna, Arda,*

Akdere, Vardar aktıkça oralarda/ Buralarda nasıl dururum ben?” sözleri ile İstanbul’a sevgisi bir yana bir de memleket hasreti çeken bir kişinin hem vatan sevgisi hem de vatanseverliği hissettirilmektedir. Saygı değeri ise *Eşref Saati* adlı metinde “*Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.*’ diye bir söz vardır. *Duvardaki saatleri yaylar işletiyorsa ev hayatındaki eşref saatleri de tatlı dil işletir.*” tatlı dil, güzel konuşma şeklinde vücut bulmuştur. Yine aynı metinde “*Sabır göstermek, biraz dikkatli davranmak, insanların bam teline dokunmamaya çalışmak evinizde eşref saati sık sık çaldırmak için kâfidir.*” cümleleri ile nezaket vurgulanmıştır. Son olarak *Peri Bacaları* adlı metinde kendi içinde saygı ve sevgiyi koruyan, dayanışma içinde olan bir topluluk “*İnsanlar birbirlerini sayarlarmış, severlermiş.*” şeklinde betimlenmiştir.

Tablo 6

Millî kültürümüz teması metinlerinde yer alan değerler

METİN	GÖÇ DESTANI	VATAN SEVGİSİNİ İÇTEN DUYANLAR	BİR FİNCAN KAHVE	KARAGÖZ
Adalet	-	1	-	-
Dostluk	-	-	1	-
Dürüstlük	-	-	-	-
Öz denetim	-	-	-	-
Sabır	-	-	-	1
Saygı	-	1	5	2
Sevgi	-	1	-	-
Sorumluluk	1	1	-	1
Vatanseverlik	1	2	-	-
Yardıms severlik	-	-	-	-
Diğer değerler	-	-	-	1

Tablo 6’ya göre Millî Kültürümüz temasında özellikle saygı (8) değerinin önemi farklı yerlerdeki kullanımlarıyla çokça üzerinde durulan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. On kök değer içinde verilen ve temada kullanım alanı bulan diğer değerler ise adalet (1), dostluk (1), sabır (1), sevgi (1), sorumluluk (3), vatanseverlik (3)’tir. On kök değer içinde verilmeyen ancak *Karagöz* metninde değinilen değer ise bilimselliktir.

Millî Kültür temasında en çok geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir:

Bir Fincan Kahve adlı metinde saygı değeri “*Bugün de eş dost ziyaretlerinde ikramın başını çeken kahve, öyle gelişigüzel pişirilmez. Pişirilirse konuğa saygısızlık sayılır.*”, “*Konuk olduğunuz köy ve kasabalarda bir kahve içirmeden sizi bırakmazlar*”, “*Kahvehanede bulunanlar, teker teker ikrama başlarlar. İki kahve içtikten sonra, kahveci kahve yerine konuğun önündeki tepsiye, ince kâğıtlara sarılı bir lokum bırakır.*” cümlelerinden de anlaşılacağı üzere tanıdık olsun yabancı olsun Türk halkının gelen misafiri en güzel şekilde ağırladığını, misafirperverliğinde kusur etmediği; *Karagöz* adlı tiyatro metninde ise “*Hoş geldiniz, hoş geldiniz. Oyunumuza hoş geldiniz. (...) Bizleri hoşnut ettiniz.*” cümleleri ile misafirleri karşılama şekli, “*İkide bir sözümü kesme. Üstelik “Balla kestim demiyorsun.” Birinin sözünü kestir mi, balla kestim denir. Sözünü*

balla kestim...” cümleleri ile de konuşurken takınılan üslubun ne denli önemli olduğu saygı değeri kapsamında verilmiştir. Sorumluluk değerine dair örnekleri ise *Göç Destanı* adlı metinde “*Ehli, vahşi bütün hayvanların, bütün kuşların, bütün çocukların hatta bütün cansızların “Göç! Göç!” diye derin üzüntüyle bağırdıkları duyuldu. Uygurlar bu manevi işarete (bu ilahî emre) uyararak toplandılar. Yurtlarını bırakıp göçmeye başladılar.*” ifadesi ile kendisine, ailesine, vatanına karşı sorumlu olmaları; *Vatan Sevgisini İçten Duyanlar*’da “*Milletine ulusuna uyanlar / Demez neme lazım neyime gerek.*” cümlesi ile de kişinin kendi ihtiyacı olmasa bile diğer bireylere karşı sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Vatansızlık değerine ilişkin “*Olmak istiyorsan dünyada mesut / Hakka halka yarayacak bir iş tut. / Çalıştır oğlunu, kızını okut / İnsan olmak için okumak gerek.*”, “*Vatan bizim, ülke bizim, el bizim, / Emin ol ki her çalışan kol bizim. / Ay yıldızlı bayrak bizim, mal bizim / Söyle Veysel övünerek överek.*” cümleleri örnek verilebilir.

Tablo 7

Doğa ve evren teması metinlerinde yer alan değerler

METİN				
DEĞERLER	YILKI ATI	RÜZGÂR	GÜNDÜZÜNÜ KAYBEDEN KUŞ	CANBERRE (KANBERRA)
Adalet	-	-	-	-
Dostluk	2	-	-	2
Dürüstlük	-	-	-	-
Öz denetim	-	-	-	-
Sabır	-	-	1	-
Saygı	-	-	-	2
Sevgi	-	1	2	1
Sorumluluk	1	-	-	1
Vatansızlık	-	-	-	5
Yardımsızlık	1	1	-	1

Tablo 7’ye göre Doğa ve Evren temasında adalet, dürüstlük ve öz denetim değerleri dışında diğer tüm değerlere değinildiği görülmektedir. Dostluk (4), sabır (1), saygı (2), sevgi (4), sorumluluk (2), vatansızlık (5) ve yardımsızlık (3) değinilen değerlerdir.

Doğa ve Evren temasındaki en çok geçen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir: Vatansızlık değeri temaya hâkim olan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. *Canberra* adlı metinde “*Rehberimiz: “İşte burası da Atatürk Parkı!” dedi. Hepimiz heyecanlandık. Parkın orta yerinde, hilal şeklinde bir anıt var. Bu hilalin tam ortasına, Atatürk’ün büstü yerleştirilmiş. Öyle coşkuya kapıldım ki!*” cümleleri ile Türk milletinin en önemli ulusal değeri olan Atatürk ile vatansızlık değeri verilmiştir. Yine aynı metinde “*Gelibolu bölümünü gezerken hepimiz çok heyecanlandık. Orada Çanakkale Savaşı’ndan söz eden bir açıklama yazısı vardı.*” cümlesiyle de yabancı topraklarda - Canberra’da- millî mücadele ruhunu yansıtan bir savaş olan Çanakkale Savaşına değinilmesi vatansızlık değeri ile bağdaştırılabilir. Vatansızlıktan sonra en fazla tekrarlanan değer olan dostluk değeri, *Yılkı Atı* adlı metinde “*Diğer atlar şaşkınlıkları geçince pörsüyüverdiler. Hepsi birden saygı duruşuna geçmişlerdi sanki...*” söylemiyle

ölen atı gören diğer atların üzölmeleri ve kısa bir süre ona saygılarını göstermeleri arkadaşa vefanın bir yansıması olarak düşünölebilir. *Canberra*'da ise dostluk değeri savaştan çıkmış iki halkın aralarındaki saygıyı korumaları ve ilişkilerini dostluk çerçevesinde yürötmeleri, "Atatürk: "Bu yurdun toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost ölkede bulunuyorsunuz. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız." ve "Çanakkale Savaşı sırasında, Türk ordusuna karşı, İngiliz askeri yanında Anzak'lar da savaştı. Bu savaşı biz kazandık. Ama Anzak'larla dostluğumuz bozulmadı..." cümleleri ile ifade edilmiştir. *Rüzgâr* şiirinde yardımseverlik değeri "Güneş altında çalışanlara / İmdat eylemiştir." cümlesi ile *Canberra* metninde de "Merinos koyun türü, Avustralya'ya cumhuriyetimizin kurulduğu yıllarda, Türkiye'den gönderilmiş." şeklinde verilmiştir. Atatürk'ün "Uzak diyarlardan evlatlarını savaşa gönderen anneler! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içinde, rahat rahat uyuyacaklardır." sözü ile de kendi topraklarımızda şehit düşen Anzak askeri de olsa onlara karşı sorumluluk hissi bu ifade edişle sezdirilmiştir.

Tablo 8

Vatandaşlık teması metinlerinde yer alan değerler

METİN	HARİTADA BİR NOKTA	YAŞAMAYA DAİR	KALBİM RUMELİ'DE KALDI	İMECE
DEĞERLER				
Adalet	-	-	-	-
Dostluk	-	-	1	1
Dürüstlük	-	-	-	-
Öz denetim	1	-	-	-
Sabır	1	-	1	-
Saygı	-	-	2	-
Sevgi	1	1	5	1
Sorumluluk	-	1	-	-
Vatanseverlik	1	-	1	-
Yardımseverlik	2	-	2	4

Tablo 8'e göre Vatandaşlık temasında sevgi (8) ve yardımseverlik (8) değerlerinin fazlaca ön plana çıkarıldığı görölmektedir. Dostluk (2), öz denetim (1), sabır (2), saygı (2), sorumluluk (1) ve vatanseverlik (2) değinilen diğer değerlerdir.

Vatandaşlık temasında değinilen değerlere dair alıntı cümleleri ise şöyledir: *Haritada Bir Nokta* metninde "Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte." ifadesi merhametin yansıması, *Kalbim Rumeli'de Kaldı*'da "Evlerini, hayvanlarını, kaşıklarına varıncaya kadar her şeylerini paylaşmışlar onlarla." cümlesiyle de evlerini kaybeden bir aileyle kendine ait olanları paylaşma şeklinde, *İmece* adlı metinde "Büyük bir tarlanın ekini biçilecekti. Şimdi aklımda kaldığına göre tarlanın sahibi altı aydır hastaydı. Bu imece bir yardım imecesiydi. Tarlanın ekini biçilecek, sonra harman edilecekti." cümlesiyle Türk kültüründe var olan imeceye gitme ya da imeceye çağırma âdeti zor durumda olan birinin derdini gidermek olarak yardımseverlik değeri içinde işlenmiştir denilebilir.

Sevgi değerine yönelik ise “Bir daha kalkmamak ihtimali de var. / Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini / Biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşî fikrasına / Hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden...” cümleleri ile Yaşamaya Dair şiirinde yaşama olan inanç, yaşam sevgisi; “Kırmızı beyazlı çiçeklerini, yumuşacık yapraklarını okşadıkça kendini memleketinde hissetmiş. Onları kokladıkça memleket toprağını koklamış gibi mutlu olmuş. Rumeli çiçeklenmiş kalbinde...” ifadesiyle Kalbim Rumeli’de Kaldı metninde memleket sevgisi, “Narin yapılı çocuğun gür ve uzun kirpikleri adama o kadar tanıdık gelir ki... Onda sevgili eşi Zehra’sını bulur âdeta!” ile bir beyin eşine duyduğu sevgi, “Şimdi adamın gözlerinden yaşlar akmaktadır! Özlem dolu bakışlarla çocuğa bakarken sevgiyle saçlarını okşar.” cümlesiyle de bir babanın evladına duyduğu sevgi bir değer olarak sezdirilmiştir. Dostluk değeri “Geçimleri iyiymiş. Birbirlerinin düğünlerine gidip eğlenirlermiş.”, “Bir yanda delikanlılar halay çektiler. Abdal Musa, zorlu davul çalıyordu. Hösük de zurnaya çökmüştü.” cümleleri ile; sabır değeri “Zararı yok hemşerim, dedi. Zararı yok. Vermesinler, istemez...” cümlesinde tahammül etme, “Yıllar olmuş kocası Arif’ten haber almayı, herkes öldü gözüyle bakıyormuş ona ama Zehra’nın içinde saklı bir umut varmış yine de...” cümlesinde de bir kadının eşinin savaştan döneceğine olan inancıyla beklemesi şeklinde bir değer olarak işlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Değerlerin öğretimi ilk olarak ailede gerçekleşmektedir ancak sürdürülebilir olması eğitim kurumları sayesinde olmaktadır. Tam da bu noktada eğitim kurumları değer öğretimini sistemli ve düzenli bir bütünlük içinde gerçekleştirmesi açısından önem kazanmıştır. Eğitim kurumlarının pusulaları olan öğretim programlarınca da bu durum güncelliğini korumakta, değerlerin öğretimine ayrıca dikkat çekilmekte ve üzerinde durulmaktadır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “millî, manevî, ahlakî, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi” ve “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.” (MEB, 2019, s. 8) maddeleriyle programın özel amaçları içerisinde değer öğretiminin önemi belirtilmiştir.

Bu çalışmada 8. Sınıf İmam Hatip ve Ortaokul Türkçe Ders Kitabı’nın hangi değerleri iletmiş ve metinlerin karşılaştırmalı olarak değer aktarımlarını hangi düzeyde sağladığı incelenmiştir. Metinler 2019 Türkçe Öğretim Programı on kök değere göre tasnif edilmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabında sekiz tema; her temada üç tane okuma, bir tane dinleme izleme, bir tane de serbest okuma metni bulunmaktadır. Çalışmaya toplamda 32 okuma metni dâhil edilmiştir. En fazla değer bulgusu sekizinci tema olan Vatandaşlık temasında (26), en az değer bulgusu ise Bilim ve Teknoloji (13) adlı 3. temada olmuştur. Diğer değer bulguları ise Birey ve Toplum temasında 15, Erdemler temasında 16, Millî Mücadele ve Atatürk teması ile Millî Kültür temasında 18, Doğa ve Evren temasında 21, Zaman ve Mekân temasında 23 adet bulguya rastlanmıştır. Bu çalışmadaki dağılımdan hareketle denilebilir ki ders kitabındaki değerlerin yer verilme

sıklığında bir dengenin gözetilmediği görülmektedir. Buna benzer bir dağılım, Baki'nin (2019) MEB Yayınları 2017 yılı Türkçe ders kitabını dâhil ettiği araştırmasında da verilmiştir. Söz konusu araştırmanın ikinci temasında değerlere yer verilme oranı yükselmiş ancak üçüncü ve dördüncü temalarda düşüşe geçmiştir. En az dağılım ise son temada gösterilmiştir. Aynı şekilde Doğan ve Gülüşen (2011) ile Pilav ve Erdoğan'ın (2016) 8. sınıf Türkçe ders kitabını dâhil ettikleri çalışmalarda da konular arasında düzensiz bir dağılım yapıldığı belirtilmiştir.

Temalarda aktarılan değerlere bakıldığında en fazla aktarılan değerlerin sevgi, vatanseverlik, saygı olduğunu en az aktarılan değerlerin ise dürüstlük, sabır, sorumluluk olduğu görülmektedir. On kök değer içinde verilmeyen ancak kitapta yer verilen estetik değerine ise toplamda 6 kere değinilmiştir. Böylece estetik değeri en az yer verilen değer olmuştur. Bu bulgularla benzer olarak Çelikpazu ve Aktaş'ın (2011) çalışmasında estetik değerine yeterince yer verilmediği belirtilmiştir. Ayrıca Doğan ve Gülüşen (2011), 8. sınıf ders kitabında estetik değerine ilişkin bir tane bulgu göstermiştir. Bu bulguların aksine Türkben (2019) ve Baki (2019) çalışmalarında estetik değerinin en çok kullanılan değerlerden biri olduğunu vurgulamışlardır. En fazla kullanılan değerler olarak sevgi ve en az kullanılan değerlerden biri olan dürüstlük değeri 8. sınıf ders kitaplarının dâhil edildiği Çelikpazu ve Akbaş (2011), Doğan ve Gülüşen (2011), Pilav ve Erdoğan (2016), Türken (2019), Baki'nin (2019) çalışmalarıyla örtüşmektedir.

Bulgulara temalar açısından genel olarak bakıldığında hâkim olan değer sevgi ve vatanseverlik karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi olarak sevgi değerinin içinde insan, hayvan, doğa, memleket gibi çeşitli alt değerlerin olması gösterilebilir. Nitekim çalışmada bu alt değerlerin örneklerine rastlanılmıştır. Aynı şekilde Çapoğlu ve Okur'un (2015) çalışmasında özellikle insan ve hayvan sevgisi en fazla yer alan değerler arasında gösterilmiştir. Vatanseverlik değeri için ise alt değerlerle birlikte kapsamı genişletilebilir diyebiliriz. Örneğin çalışkanlık ve dayanışma ile beraber nicel anlamda vatanseverlik değeri artış göstermiştir. Genele baktığımızda en az yer verilen değerler ise dürüstlük, sabır ve sorumluluktur. Günümüz dünyasında daha çok eksikliği hissedilen bu değerlerin özellikle ders kitabının hitap ettiği 8. sınıf öğrencilerini düşündüğünde bu kadar az yerde kendine kullanım alanı bulması eksiklik olarak gösterilebilir.

İlk tema olan Erdemler temasında öz denetim, dürüstlük en çok aktarılan değerlerdir. Erdemli olmak denildiğinde doğruluk, dürüstlük, vefa, güvenilir olmak, kararlı olmak gibi kavramların çağrışım yapması tema ile seçilen metinlerin uyumu konusunda olumlu bir izlenim uyandırmaktadır. Buna istinaden dürüstlük ve öz denetim değerlerinin daha çok hissettirilmesi doğal bir neticedir. Ancak bu temada sorumluluk değerine hiç yer verilmemesi büyük bir eksikliktir. Çünkü sorumluluk sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olmak gibi alt değerleri içinde barındırır. Bunlar da öğrencilerin kazanması gereken önemli değerlerdendir.

Millî Mücadele ve Atatürk temasında ise on kök değer içinde yer almayan Estetik değeri en fazla tekrarlanan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyattan müziğe

resimden mimariye her alanda yansımaları bulan estetiğin ders kitabına da dâhil edilmesi oldukça güzel bir durumdur. Özellikle Türkiye'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkilendirilen ve bir devletin gelişmişlik düzeyinin kriterlerinden biri olarak gösterilen estetik değerinin, öğrencilere kazandırılması hedeflenen kök değerlere dâhil edilmesi gerekir. Bir diğer dikkat çeken unsur ise yine on kök değer içinde tespit edilemeyen bilimsellik değerinin Atatürk'ün sözlerinde vücut bulmuş olmasıdır. Bu tema için vatanseverlik değerine ilişkin bulgular ise benzer şekilde Baki'nin (2019) çalışmasıyla örtüşmektedir. Millî Mücadele ruhunu yansıtan metinlere yer verildiği görülmektedir.

İkinci temada karşılaşılan tablonun bir benzerine 3. tema olan Bilim ve Teknoloji temasında da rastlanılmaktadır. On kök değer içinde yer almayan bilimsellik değeri bu temaya hâkim olan değer olarak görülmektedir. Kapsam ve konu olarak değerlendirildiğinde, bu olağan bir durumdur ancak bu durumda yine estetik değerinde olduğu gibi bilimsellik değerinin de kök değerlere dâhil edilmesi gerekecektir. On kök değer içinde yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sorumluluk, yardımseverlik değerlerinin hiçbirine yer verilmeyişi bu tema için bir eksiklik olarak denilebilir. Tüm değerlerin tek bir temada toplanması mümkün olmayabilir ancak tema genelinde çok az değere yer verilmesi programda özel amaçlarda belirtilen “*millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.*” (MEB, 2019) maddesinin işlevselliğini zorlaştırmaktadır.

5 ve 6. temalar incelendiğinde metinlerin temalar ile uyumlu olduğu görülmektedir. Zaman ve Mekân teması *Eşref Saati* metninde ailedeki birlik ve beraberliğin tatlı dille sağlanabileceği, *Türkiye* şiirinde vatana duyulan sevgi, *Peri Bacaları* metninde kültürel miras tema-metin-içerik ve değer olarak uyumlu bir bütünlük içinde verilmiştir. Ancak *İstanbul'la Hasbihal* adlı şiirde alıntılanan bölümler arasında kopukluk olduğu görülmektedir. Şiirin başlarında İstanbul'a duyulan sevgi olarak düşündürürken şiirin son alıntılanan bölümünde aslında Üsküp'e -memleketine- duyulan sevginin kastedildiği anlaşılmaktadır. Aradaki bu geçişin keskin bir şekilde yapılması anlamsal bağın kurulmasını zorlaştıracaktır. Bununla beraber öğrencide hangi değer alınacağına dair bir karmaşa da oluşturabilir. *Millî Kültürümüz* adlı temada toplumun kültürel değerlerinden misafire saygı özellikle üzerinde durulan, kullanım alanı tema geneline yayılmış bir değer olarak çıkmaktadır. Sonrasında geleneksel Türk tiyatrosundan Karagöz ve Hacivat ile çağa ayak uydurmanın önemi, Türk destanlarından Göç Destanı ile bağımsızlığına düşkün, kimsenin boyunduruğu altına girmeyen Türk devleti üzerinden kutsak değerlerimiz işlenmiştir. Sabır değerine ilişkin olarak ise yanlış bir kullanım göze çarpmaktadır. *Karagöz* adlı metinde “*Sus Karagöz! Cahil cahil konuşma. (...) Karagöz'üm mahallenin kör eşeği diyorsun.*” söyleminin bu yaş grubundaki çocuklar için hitap konusunda olumsuz bir örnek olacağını belirtmek gerekmektedir. Her iki temada yer verilmeyen değerler ise dürüstlük ve yardımseverliktir.

7 ve 8. temalara bakıldığında ise beş ve altıncı temada olduğu gibi değinilmeyen ortak değer olarak dürüstlük değeri belirlenmiştir. İki temada da hiç değinilmeyen diğer değer

ise adalettir. Toplamda sekiz temadan oluşan ders kitabında son dört temada dürüstlük değerine hiç yer verilmeyişi genel olarak bakıldığında da en az kullanımı olan değer olması öğrencilere kavratılması bakımından yetersiz görülebilir. Doğa ve Evren temasında tema ile uyumlu metinler üzerinden sevgi (hayvan ve evlat sevgisi), vatanseverlik ve dostluk değeri, aynı şekilde Vatandaşlık temasında da sevgi ve yardımseverlik değerleri ağırlıklı verilen temalar olmuştur. Söz konusu değerlerin Türk kültürünü yansıtan yaşantılardan, olaylardan ya da durumlardan hareketle verilmesi ise ayrıca belirtilmesi gereken olumlu bir durumdur. Öğrenci alması gereken değeri alırken kültürüne dair öğeleri de öğrenecektir.

Eğitim programlarında değer aktarımı disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmış ancak Türkçe dersi içeriği, kapsamı ve ders saati olarak düşünüldüğünde değer aktarım sürecinde önemli bir yere sahiptir. Konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerini geliştirmenin yanında ders kitaplarındaki metinler ve etkinlik örnekleriyle toplumun kültürel öğelerini tanıtmaları ve değerlerini benimsetmesi bakımından kolaylık sağlamaktadır. Bununla beraber Türkçe derslerinde kullanılan ana materyalin ders kitabı olması, kitabın içeriğini oluşturan metinlerin üzerinde titizlikle durulmasını gerektirir. Metinlerin seçiminde konuların kavratılması kadar öğrencide edebi zevk uyandırması, kültürü tanıtmaları, iyiye güzele yönlendirmesi, doğru olan davranışı sezdirmesi gibi kriterlere de dikkat edilmelidir. Değerler kurmaca metinlerde doğru bir davranış ya da güzel durumları anımsatacak kavramlar olarak, bilgilendirici metinlerde ise öğreticilik esasında örtük olarak verilen uygulamalar olarak vücut bulmaktadır. Tüm bu durumlar metinleri değerlerin nesilden nesile aktarılması hususunda hem bir taşıyıcı yapmakta hem de değerlerin kazandırılması için bir araç durumuna getirmektedir. Bu bakımdan Türkçe dersi disiplinler arası yaklaşımda önemli bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9- 27.
- Aksoy, Z. (2018). *Adölesanlarda oyun bağımlılığı, yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Aktaş, B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde internet ve dijital oyun bağımlılığının psikolojik sağlamlık ve saldırganlıkla ilişkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109- 146. doi:10.34234/460042
- Balıkçı, R. (2018). *Çocuklarda ve ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığı ve agresif davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Belet, D., & Deveci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. *VII Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Çakıcı, G. (2018). *Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve öfkeyi ifade etme biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Çapoğlu, E., & Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90- 104. doi:10.19126/37153
- Çeçen, M. A., & Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*(173), 39- 49. doi:6136/82304
- Çelikkpazu, E. E., & Aktaş, E. (2011). Meb 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413- 424. doi:10.7827/2274
- Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Deniz, K., & Karagöz, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 244-255.
- Ekşi, H. (2013). Temel insanî değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79- 96.
- Fırat, H., & Mocan, A. (2014). Türkçe kitaplarındaki hikayelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 25- 49.

- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117- 142.
- Karabulut, B. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve şiddet eğilimi ilişkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Karakaya, G. (2019). *Ergenlerin bir boş zaman aktivitesi olarak internet tabanlı oyun bağımlılıklarının şiddet eğilimine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Kardaş, M. N., & Kaya, M. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı. M. N. Kardaş, M. Kaya, A. Akçay, & M. N. Kardaş (Dü) içinde, *Türkçe Dersi Öğretim Programları* (s. 119- 146). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kaya, M., & Kardaş, M. N. (2019). Geçmişten günümüze Türkçe dersi öğretim programları -4- 2005, 2006, 2015, 2017 Türkçe dersi öğretim programları. A. Akçay, & M. N. Kardaş (Dü) içinde, *Türkçe Dersi Öğretim Programları* (s. 91- 118). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş., & Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değerler eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657- 669. doi:10.9761/1619
- Kıldiran, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin zorbalıkla baş etme düzeyleri ve zorbalık eğilimi düzeyleri ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Kınay, B. (2019). *Ergenlerde oyun bağımlılığının sosyal kaygı, saldırganlık ve sosyal dışlanma ile ilişkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kırkılıç, H. A., Varışoğlu, C., & Varışoğlu, B. (2011). Marifetname' deki ayet ve hadislerin tematik yönden incelenmesi. C. Gündoğdu (Dü.), *Bütün Yönleri ile Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri Sempozyumu* içinde, (s. 369- 381). Erzurum.
- MEB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* Ankara: Talim Terbiye Kurulu.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara.
- Nergiz, H., & Nergiz, S. F. (2021). Çocuk, ergen ve gençlerde dijital oyun bağımlılığını araştıran ulusal lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(23), 53-70.

- Özbay, M., & Tayşi, E. K. (2011). Dede Korkut hikayelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 24.
- Qureshi, H. S., Khan, M. J. ve Masroor, U. (2013). Increased aggression and loneliness as potential effects of pathological video-gaming among adolescents. *Pakistan Journal of Social & Clinical Psychology*, 11(1), 66-71.
- Sallayıcı, Z. (2019). *Çocuklarda bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi ile davranış problemleri arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TDK. (2021). *Türk dil kurumu*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı:

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

Extended Abstract

The purpose of this study is to ascertain the inclusion of values in reading texts, poems, and free reading texts in the Primary Education 8th Grade MEB Publications Secondary School and Imam Hatip Secondary Schools Turkish Textbook. This has been accomplished through document analysis within a qualitative research framework.

The sample for this study is composed of reading texts, poems, free reading texts, and listening/watching texts from the Turkish textbooks for Secondary School and Imam Hatip Secondary Schools published in 2019 by the Ministry of National Education (MEB) and approved by the Board of Education and Discipline. The textbook in question will examine 18 reading texts, two poetry genres as free reading texts in six themes, eight listening / watching texts, and six free reading texts in accordance with the study's objective.

The assessed textbook's reading passages were analyzed in terms of 10 (ten) root values and sub-values, which are also included in the 2019 Turkish Teaching Program's value education component. The descriptive analysis method was used to examine the data.

In this research, it was investigated which values the 8th Grade Imam Hatip and Secondary School Turkish Textbook conveyed and at what degree the texts offered value transfers comparatively. The texts of the 2019 Turkish Curriculum have been categorized according to ten root values.

The 8th Grade Turkish textbook has 8 themes. Each theme has three reading passages, one listening-monitoring passage, and one free-reading passage. The research examined a total of 32 reading materials. The 8th theme, Citizenship (26), had the greatest value finding rate, while the 3rd theme, Science and Technology (13), had the lowest value finding rate. Other value findings include 15 in the Individual and Society category, 16 in the Virtues category, 18 in the National Struggle and Atatürk and National Culture category, 21 in the Nature and Universe category, and 23 in the Time and Space category. According to the distribution used in this research, there is no balance in the frequency of the values in the textbook. A similar distribution is also found in Baki's (2019) research, which includes the 2017 MEB Publications Turkish textbook. The rate of incorporating values expanded in the second theme of the research in question, but dropped in the third and fourth themes. The final theme demonstrates the least distribution. Similarly, Doğan and Gülüşen (2011) and Pilav and Erdoğan (2016) reported that there was an unequal distribution of themes in their research, which included the 8th grade Turkish textbook.

When we examine the values conveyed by the themes, we find that the most prevalent values are love, patriotism, and respect, while honesty, patience, and responsibility are the least prevalent. The aesthetic value is not included in the ten root values but it is both included and referenced 6 times throughout the textbook. As a result, its aesthetic value has been undervalued. When we consider the results in total, the dominating values are love and patriotism. This is because the value of love encompasses many

sub-values such as human, animal, natural, and national. Indeed, instances of these sub-values were found in the study.

Virtues, self-control, and honesty are the most often conveyed values in the first theme. The aesthetic value, which is not included in the ten root values, is the most often repeated value in the National Struggle and Atatürk theme. It is an excellent situation that aesthetics is included in the textbook, since it is reflected in every area from literature to music, from painting to architecture. Specifically, the aesthetic value connected with Turkey's founding leader Mustafa Kemal Atatürk and shown as a criterion for a state's degree of development should be incorporated in the basic values in terms of student achievement. Another remarkable feature is that Atatürk's statements contained the value of scientificity, which cannot be quantified within the ten root values.

As with the second theme, a comparable table can be found in the third theme, Science and Technology. The scientific value, which is excluded from the ten root values, is seen as the prominent value in this subject. Examining the 5th and 6th themes reveals that the texts are consistent with the themes. The theme of Time and Space is presented in Eşref Saati's text, which demonstrates how family unity and solidarity can be achieved using a sweet language. The love for the homeland is expressed in Turkish poetry, and the cultural heritage is presented in Peri Bacalar's text in a harmonious unity as theme-text-content and value. However, it is clear that the parts mentioned in the poem İstanbul'la Hasbihal are not connected.

When the seventh and eighth themes were studied, it was found that the value of honesty was the common value that was not addressed in the fifth and sixth themes. Another virtue that neither theme mentions is justice. The value of honesty is not covered in the textbook's last four themes, which total eight. This may be seen as inadequate for students to understand the value, which is the least utilized one in general

Value transmission occurs via an interdisciplinary approach in educational programs, but when Turkish course content, scope, and hours are examined, they have a significant role in the value transfer process. Along with strengthening speaking, listening, reading, and writing abilities, it simplifies the process of teaching and accepting cultural aspects of society via the texts and activity examples in the textbooks. However, the fact that the main material used in Turkish lessons is a textbook requires careful attention to the texts that make up the content of the book. When selecting texts, consideration should be given to factors such as generating literary pleasure in the learner, introducing culture, directing the good and proper behavior, and making the subjects understandable. Values are embodied in fictional texts as concepts that will remind of a correct behavior or good situations, and in informative texts as applications that are implicitly given based on instruction. All these situations make the texts both a carrier for the transfer of values from generation to generation and a tool for gaining values. In this respect, Turkish course has an important place in the interdisciplinary approach.